

Lenka Klodnerová Novotná

Pokus o postižení role posvátna v hudbě

Povaha a uplatnění posvátna v hudbě Richarda Wagnera

Posudek disertační práce

Autorka si stanovila nesnadný úkol postihnout posvátno v hudbě, resp. zasadit hudbu a její působení do vztahu s oblastí náboženského vnímání (srov. *Úvod*, s. 3 a 4). Člověk nepochybně může procházet náboženskou a estetickou zkušeností a vnitřně prožít jejich soulad, aniž by ztrácel ze zřetele rozdíly. Spojit tyto dvě oblasti a případně k nim připojit další, to může prospívat komplexnosti a celistvosti vnitřního života. Verbalizace některých zkušeností je však mimořádně obtížná. Hudba, zvláště hudba nedoprovázená textem a hudba nikoli programní se do slov převádí nesnadno. Z tohoto důvodu se hlavní téma práce jeví při zachování formy vědecké (religionistické či theologické) práce jako neřešitelné.

Je třeba ocenit, že autorka obecný úkol konkretizovala na jednoho skladatele, že k tématu dohledala velký rozsah přiměřené odborné literatury, včetně hojné literatury cizojazyčné (ve třech jazycích) a že popsala 319 stran. Vynaloženou práci je nutno ocenit. Bohužel však zkušenosti a intuice, jichž se autorka dovolává, se zatím jeví jako nepoužitelné pro pojednání typu disertační práce. I když doktorandka avizuje práci jako mezioborovou, nenachází oponent v práci nic, co připomínalo metodologické zásady některého oboru, který by při takovém tématu padal v úvahu, tedy religionistiky, teologie, případně i muzikologie.

Za největší potíž pokládám to, že prožitek posvátna je několikrát deklarován a doktorandkou oceněn, ale nikde v práci není posvátno přítomné v hudbě systematicky představeno. Jakmile totiž autorka přejde od stručných sdělení o svých hlubokých citech v kontaktu tu s náboženským, tu s hudebním transcendentem, ocitá se mimo téma. Vztah k posvátnu bohatě verbalizuje, ale prakticky jen tam, kde jde o širší souvislost s hudbou, např. rozsáhle probírané Wagnerovy filosofické a politické názory. Nikde však není explicitě a metodicky řeč o posvátnu v hudbě tam,

kde jde o hudbu samotnou, o takové aspekty hudby jako jsou melodie, harmonie, rytmus, stavba, instrumentace apod. Vždy jde nakonec jen o kontakt posvátna s předpokládaným slovně formulovaným obsahem programní skladby, o kontakt posvátna s textem hudebního dramatu, nebo o různá Wagnerova příležitostná vyjádření. Autorka sice odlišuje Wagnerovy leckdy nepřijatelné názory a obdivovanou, podle jejího mínění geniální hudbu, ale nutno zopakovat, že hudba sama, její vlastní vyjadřovací prostředky přicházejí v textu disertace zkrátka.

I když popsat roli posvátna v hudbě je nesnadným úkolem, nelze vyloučit, že se někomu podaří ho splnit při zachování metodologie dotčených oborů. Doktorandka však nepostupuje metodicky. Je bohužel nutno jí vytknout nejasnou terminologii. Používá pro tento typ textů neobvyklá slovní spojení bez ustáleného významu a jejich význam nevysvětluje: *náboženské vnímání* (s. 3), *duchovní svět* (s. 11), *transcendentní svět* (s. 12), *duchovno* (tamtéž). Některá slovní spojení jsou až kuriózní, např., *že v umění naopak rozum pracuje na technikách provádění směrem k ideálnímu vyznění smyslovému* (s. 12). Některá autorčina tvrzení jsou neodůvodněná: proč je Wagnerova sympatie k filosofii Arthura Schopenhauera *zatížeností*? Co vede autorku k představě, že tato filosofie je *idealistickou metafyzikou své doby* (s. 4), nebo, jak chápat letmý náznak, že *ve staré Číně hudba byla chápána v úzkém sepětí s tao* (s. 11-12)? V jakém smyslu jsou některé kmeny primitivní (s. 16)? O refrénu obecně, bez uvedení bližší souvislosti, a dokonce i o závěrečném *Aleluja* (autorka neříká v závěru čeho!) se odvážně tvrdí, že *má například kořeny v dionýském kultu a odkazuje k dávnému vyvolávání božstva* (s. 18). O přírodních vědách ve věku sekularizace se poněkud žurnalisticky prohlašuje, že *začaly projevovat téměř vykupitelské nároky*. (s. 22)

Další významnou potíží práce je nedostačující poznámkový aparát. V disertační práci jsou celé dlouhé pasáže k otázkám, které sotva autorka zná z autopsie, ani nejde o vše známé skutečnosti, a přesto nenajdeme odkaz na pramen, např. úvaha o roli šamanů v souvislosti s hudbou na s. 16 a 17. Příliš často najdeme v poznámce pod čarou u parafrází a shrnutí pramene i při prvním výskytu jen minimální bibliografické údaje a poznámku *passim*, která má signalizovat, že myšlenka se v uvedeném prameni vyskytuje průběžně, že není třeba uvádět stránky. Při tomto poněkud pohodlném řešení může oponent (nebo možný čtenář) jen těžko potvrdit

správnost odkazu. Bibliografické údaje v závěru knihy jsou řešeny nejednotně, asi u poloviny titulů chybí ISBN, které je snadné dohledat, i když autor nemá knihu zrovna po ruce. U některých titulů se uvádí počet stran, u některých nikoli. To působí přinejmenším poněkud nedbale. Nedostatky uvedené zde v posledních dvou odstavcích nejsou ojedinělé a zde jde jen o příklady.

Doporučuji autorce vybrat vhodné pasáže a ve smyslu námitek oponentů je zjednodušit a upřesnit a publikovat spíše jako eseje. V tom mohou být přínosné. Nároky vědecké (teologické či religionistické) práce však předložený spis podle mého přesvědčení bohužel nesplňuje. Autorka by pochopitelně mohla vytčené i jiné nepřesnosti uvést při obhajobě v opravené verzi nebo obhájit své tvrzení, ale některé potíže se mi jeví jako neodstranitelné. Práci v této podobě nepokládám za obhajitelnou.

Zpracoval: Ivan Štampach

